

of the specificity of functioning of transfer operation, that is determined by activity of psyche, consciousness and self-awareness, and specified in efficiency of their social adaptation.

The aim of the article is the exposure of the specificity of the mental conditions as personality facilities of self-regulation of the teenagers with the violations of the mental development, that come forward as soil to forming of the constituent of their personality –capacity for self-regulation and operation of transference of activity algorithm, that, as a result, determines the specificity. The theoretical analysis of the problem does not give the unambiguous decision of this problem in a scientific context.

The scientific results are mostly presented in detail enough shine scientific tendencies are certain without the account of the influence on functioning of the personality of such difficulties and irreversible by nature origin of the mental conditions both mental backwardness and his various displays that is determined as by the structure of the defect and that situation in that is of age a child with the violations of mental development. For this reason, within the limits of the presented research appropriately to carry out establishment of those scientific secret services that is carried out with the aim of the problem decision of the personality self-regulation.

Key words: mental activity, consciousness, self-awareness, self-regulation of personality, mental state, intellectual development impairments, adolescents.

Стаття надійшла 13 червня 2014 року

УДК 159.9.303.1:316.7

**Р. І. Сибірна,
А. В. Сибірний,
О. В. Хомів,
О. З. Зарічна**

СОЦІАЛЬНА РОБОТА У СФЕРІ КУЛЬТУРИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПСИХОТЕРАПІЇ

Розглянуто теоретико-методологічну проблематику соціальної роботи у сфері культури. Встановлено, що найбільш перспективними напрямками роботи соціальних служб є використання екранних мистецтв і соціально-культурна анімація. Доведено, що методика і технологія цієї діяльності характеризуються сукупністю освітніх, розвиваючих, рекреаційних, валеологічних, анімаційних та інших сучасних методів.

Ключові слова: психотерапія, соціальна робота, соціальний працівник, методологія, культура, мистецтво, кіномистецтво, соціально-культурна анімація.

Постановка проблеми. Коли людина зазнає емоційних, психологічних, соціальних проблем, культура сприяє духовному оновленню особистості. Сфери культури і соціального захисту історично тісно взаємопов'язані. Так, твори мистецтва, зокрема художньої, музичної, літературної, технічної творчості, завжди впливали на інтелектуальний потенціал нації, розвиток емоційно-чуттєвої сфери особистості, а також сприяли оздоровленню, лікуванню, коригуванню та рекреаційним процесам.

Використання засобів мистецтва як продукту творчої діяльності особистості здійснюється на основі міждисциплінарних зв'язків педагогіки, соціальної педагогіки, психотерапії, соціальної роботи, менеджменту культури, психології та економіки.

У зв'язку з цим особливої уваги заслуговує дослідження питань методики та методології соціальної роботи у сфері культури.

Стан дослідження. Основу методології соціальної роботи у сфері культури сформовано працями Пауля Натурпа та Станіслава Шацького. Зокрема, у роботах «Соціальна педагогіка» та «Культура народу і культура особистості» зазначено, що все, що надається у процесі оволодіння знаннями, повинно бути в органічній єдності так, щоб одне випливало з іншого [7]. А пріоритет у соціально-культурній роботі надається методам і методології формування особистості дітей та молодих людей. У низці робіт доведено, що мистецтво сприяє розвитку розумової діяльності, а також має терапевтичний і корекційний ефект [1; 3; 8].

Серед відомих технологій соціальної роботи у сфері культури, таких як художнє, музичне, екранне мистецтво, ігрова діяльність, дозвільні заходи, виникають нові напрями, які більш актуальні щодо вимог сьогодення [1; 5; 6; 10].

Метою статті є аналіз стану методології та сучасних технологій соціальної роботи у сфері культури.

Виклад основних положень. Соціальна робота виконує одне із важливих завдань – створення необхідних умов для всебічного, гармонійного розвитку особистості шляхом організації дозвілля і рекреаційної діяльності.

Відбувається соціалізація особистості, формування просоціальної поведінки. І в цьому розумінні вона виконує універсальну роль своєрідного фасилітатора, стимулюючи особистість до творчої діяльності, вияву і розвитку потенційних здібностей і можливостей у різних сферах і видах творчості.

Об'єктом впливу соціального працівника може бути будь-яка особистість, а також люди, які потрапили у складну життєву ситуацію,

і тоді засоби впливу (мистецтво, ігрова діяльність, дозвілєві заходи) мають терапевтичний, корекційний характер [1].

Основна функція соціального працівника у сфері культури – організація культурного, змістовного дозвілля шляхом залучення громадян до процесу спілкування.

Основні форми і методи його роботи такі: проведення фестивалів, конкурсів творчості, благодійних акцій, гурткова робота, соціальна робота у клубі.

Діяльність фахівця соціально-культурної діяльності спрямована на соціально-педагогічне, психолого-педагогічне, інформаційне, організаційно-методичне сприяння розвитку особистості в процесі виробництва, інтерпретації, збереження і поширення культурних цінностей.

Спеціаліст забезпечує повноцінну реалізацію функцій соціально-культурної діяльності, найважливішими з яких є:

- культуроохоронна – вивчення, збереження, відновлення і використання культурної спадщини в процесі підвищення духовних потреб та інтересів різних груп населення;

- культуротворча – створення та збагачення культурних цінностей, творчого розвитку дітей, підлітків і дорослих; діяльна участь в організації вільного часу населення;

- соціоорганізаційна – створення сприятливого культурного середовища, стимулювання інноваційних рухів у соціокультурній сфері; розробка та реалізація федеральних, регіональних, муніципальних та інших цільових соціально-культурних програм і технологій; організація діяльності центрів, що сприяють культурному розвитку населення; сприяння розширенню та поглибленню роботи структур додаткового освіти, розвитку народної творчості; керівництво установами, організаціями та об'єднаннями соціально-культурної сфери;

- соціопедагогічна – проведення масової інформаційно-освітньої і виховної роботи за місцем проживання; популяризація здорового способу життя; залучення людей до процесу безперервної освіти, соціально-культурної творчості і рекреативно-розважального дозвілля; соціально-культурна підтримка людей з особливостями фізичного розвитку, участь у діяльності з соціальної та соціокультурної реабілітації та адаптації осіб з поведінкою, що відхиляється; допомога в сімейному вихованні дітей [2].

Об'єктами соціально-культурної діяльності є: урядові та неурядові організації, установи, асоціації, об'єднання, фонди культури, освіти, соціальної роботи. Соціально-культурна діяльність поширюється на всі соціально-демографічні, національно-етнічні та інші групи населення.

Спеціаліст соціально-культурної діяльності відповідно до загальної та спеціальної підготовки повинен уміти здійснювати такі види професійної діяльності, як: науково-дослідна, навчально-педагогічна, виробничо-практична, науково-методична, експертно-консультаційна [1].

З огляду на те, що соціальна робота є універсальним видом діяльності, вона має міждисциплінарний характер, її методологічними принципами виступають інтегровані принципи інших наук. Їх можна розділити на кілька груп:

1. Філософські принципи, що лежать в основі всіх наук про суспільство, людину і механізмах їх взаємодії: принципи детермінізму, відображення, розвитку.

2. Загальні принципи соціальних (громадських) наук: історизму соціальної обумовленості, соціальної значущості, гносеологічного підходу, єдності свідомості і діяльності.

3. Соціально-політичні принципи виражають вимоги, обумовлені залежністю змісту та спрямованості соціальної роботи від соціальної політики держави.

4. Організаційні принципи – соціально-технологічна компетентність кадрів, принципи контролю та перевірки виконання, функціональної визначеності, єдності прав і обов'язків, повноважень і відповідальності.

5. Психолого-педагогічні принципи.

6. Специфічні принципи соціальної роботи, що визначають основні правила діяльності у сфері надання соціальних послуг населенню: принципи гуманізму, справедливості, альтруїзму, комунікативності, варіативності соціальної допомоги, гармонізації суспільних групових і особистісних інтересів та ін. [2].

Одним із перспективних напрямів роботи соціальних служб є використання екранних мистецтв у практиці соціальної роботи, у діяльності соціальних служб, реабілітаційних центрів, оздоровчих закладів для дітей з метою естетичного розвитку, формування соціального поведіння у соціумі, оздоровчо-лікувального, позитивного впливу на свідомість і психологію особистості, соціальної освіти і навчання [4].

Якщо мета кіноосвіти – досягти вибіркового ставлення до фільмів, привчити і навчити робити вибір, то мета кінопросвітницької роботи – через художні засоби кіномистецтва, аудіо-, відеокультуру, зокрема телевізійну, впливати на свідоме сприйняття інформації, художніх творів, позитивне ставлення до свого життя, поведінки, взаємостосунків з іншими людьми тощо.

Сучасний екран став «дзеркалом» складних соціальних процесів, озлобленої боротьби, протиставлень, світоглядів, що відобразилось на основоположній для мистецтва проблемі – його ставленні до дійсності, ставленні до людини на екрані. Проблема образу героя як проблема ствердження людини в мистецтві завжди була полем битви різних сил і тенденцій, різних естетичних систем і концепцій. Боротьба триває за думки і почуття людини (людини на екрані і в глядацькому залі), за її ставлення до сучасної дійсності, насиченої гострими ідеологічними суперечностями і революційними перетвореннями, за світогляд героя і глядача.

Захоплення фотографією ознайомлює з технікою зйомки. Словесне переказування фільму чи його фрагмента є корисною вправою для концентрації уваги, розвитку мовлення; прилучають до кіномистецтва заняття кіноаматорством. Однак кіноаматорство лише тоді забезпечує здібність до глибокого розуміння мистецтва кіно, коли художня самостійність здійснюватиметься спільно із формуванням системи естетичних поглядів, з цілеспрямованим процесом розвитку здібності художнього сприйняття і смаку.

Емоційне безкультур'я в ставленні до людей породжує егоїзм, який є головним стрижнем байдужості, антигромадських учинків. Споживацькі настрої і є наслідком того, що окремі підлітки не переживають прагнення до моральної краси власної поведінки, вчинків, ставлення до людей.

Від культури слова до емоційної культури, від емоційної культури до культури моральних почуттів і моральних відносин – такий шлях до гармонії знань і моральності.

Останнім часом у соціальній роботі виник новий напрям, який визначається також як метод і технологія соціальної роботи, – соціально-культурна анімація.

Аніматор – спеціаліст, який організує соціальну роботу з дітьми і молоддю у вільний від навчання час шляхом залучення до рекреаційної діяльності, організації дозвілля. Завдання аніматора – соціалізація дітей та молоді через естетичне виховання, ознайомлення з цінностями вітчизняної і світової культури, формування просоціальної поведінки у процесі участі в художній творчості, культурно-мистецьких заходах. Соціально-культурна анімація орієнтована на групову і колективну форми соціальної роботи.

Кожному віковому етапу властиве своє сприйняття, своє відтворення мистецтва, фактори, які впливають на засвоєння особистістю художнього досвіду, що вимагає використання відповідних методик соціальної роботи у сфері культури.

Висновок. Методика соціально-культурної діяльності є сукупністю освітніх, розвиваючих, рекреаційних, валеологічних та інших методів, які постійно поповнюються і збагачуються через сучасний досвід, накопичений у сфері культури та освіти.

Сучасна методологія соціально-культурної діяльності засвідчує, що відсутніх якісних змін зазнають усі її принципи, цільова спрямованість, технології. Видозміни методологічного контексту визначаються формуванням феноменологічної орієнтації наукових досліджень [9].

Перспективним напрямом роботи щодо теоретико-методологічної проблематики у сфері культури є створення нових та удосконалення вже існуючих нормативних актів, які б сприяли подальшому розвитку методології соціальної роботи у сфері культури.

1. Арнольд А. И. Культура и горизонты XXI века / А. И. Арнольд // Вестник МГУКИ. – 2003. – № 1. – С. 9–18.

2. Дуликов В. З. Социальные аспекты культурно-досуговой деятельности за рубежом / В. З. Дуликов. – М.: МГУК, 2003. – С. 41–48.

3. Жаркова Л. С. Культурно-досуговая деятельность: теория, практика и методика научных исследований: учеб. пособие / Л. С. Жаркова, А. Д. Жарков, В. М. Чижиков. – М.: МГУК, 2006. – 110 с.

4. Киселева Т. Г. Основы социально-культурной деятельности: учеб. пособие / Т. Г. Киселева, Ю. Д. Красильников. – М., 2000. – 164 с.

5. Киселева Т. Г. Социально-культурная деятельность: основные тенденции развития / Т. Г. Киселева, Ю. Д. Красильников, Ю. А. Стрельцов // Актуальные проблемы социально-культурной деятельности. – М.: МГУК, 2006. – С. 14–21.

6. Культура и социум: матер. Всерос. науч.-практ. конфер. – Тюмень: Изд-во ТГУ, 2000. – 232 с.

7. Культурно-досуговая деятельность: учебник / под науч. ред. академ. РАЕН А. Д. Жаркова и проф. В. М. Чижикова. – М.: МГУК, 2004. – 461 с.

8. Мосалев Б. Г. Досуг: Методология и методика социол. исслед.: учеб. пособие / Б. Г. Мосалев. – М.: МГУ, 2001. – 96 с.

9. Социально-культурная деятельность: история, теоретические основы, сферы реализации, субъекты, ресурсы, технологии: учеб. программа. – М.: МГУКИ, 2001. – 136 с.

10. Стрельцов Ю. А. Свободное время и развитие социокультурной деятельности / Ю. А. Стрельцов // Вестн. МГУКИ. – 2003. – № 1. – С. 76–85.

Сибирная Р. И., Сибирный А. В., Хомив О. В., Зарична О. З. Социальная работа в области культуры как элемент психотерапии

Рассмотрено теоретико-методологическую проблематику социальной работы в области культуры. Установлено, что наиболее перспективными

направлениями работы социальных служб является использование экранных искусств и социально-культурная анимация. Показано, что методика и технология этой деятельности характеризуются совокупностью образовательных, развивающих, рекреационных, валеологических, анимационных и других современных методов.

Ключевые слова: психотерапия, социальная работа, социальный работник, методология, культура, искусство, киноискусство, социально-культурная анимация.

Sibirnaya R. I., Sibirny A. V., Homiv O. V., Zarichna O. Z. Social work in the field of culture as an element of psychotherapy

In today's time when a person undergoes emotional, psychological, social issues, culture contributes to the spiritual renewal of the individual. Field of culture and of social services historically closely interrelated. Thus, works of art, including art, music, literature, technical creativity have always had a significant influence on the intellectual potential of the nation, the development of emotional and sensual sphere of the individual, but also contributed to recovery, treatment, correction and recreational processes.

Emotional incivility in treating people creates selfishness, which is the backbone of indifference, anti-social behavior. Consumer sentiment is a consequence of the fact that some teenagers are not experiencing the desire for moral beauty of their own behavior, behavior, attitude towards people.

Recently, social work, a new direction, which is also called methods and techniques of social work – social and cultural animation. Animator – expert who organizes social work with children and young people in their leisure time by acquiring a recreational activity, leisure.

Each age group is characteristic of his perception, his art reproduction, their factors that affect the absorption of the individual artistic experience that requires the use of appropriate methods of social work in the field of culture.

Found that the most promising areas of social services is the use of screen arts and socio-cultural animation.

Methods of social and cultural activities is a collection of educational, developmental, recreational, valeological and other methods that are constantly replenished and enriched by modern experience gained in the field of culture and education.

Promising area of work on theoretical and methodological issues in the field of culture is the creation of new and improvement of existing regulations that would facilitate the further development of the methodology of social work in the field of culture.

Key words: psychotherapy, social work, social worker, methodology, culture, art, cinema, social and cultural animation.

Стаття надійшла 20 листопада 2014 року